

УДК 330.101 (045)

О. В. Федосова,

д. е. н., професор кафедри технологій будівельного виробництва, Київський національний університет будівництва і архітектури

О. О. Молодід,

аспірант, Київський національний університет будівництва і архітектури

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОСЕКЕНТУ

У статті розглянуто основні підходи до визначення поняття "екосекент" (економічна безпека підприємства). Визначені основні характеристики економічної безпеки підприємства. Проаналізовано зацікавленість питанням економічної безпеки підприємства в різних країнах.

The article reviews the main approaches to the definition of "ecoscent" (economic security of enterprise). The main characteristics of economic security of enterprise. Analysis of interest to economic security of enterprise in different countries.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, будівельна галузь, будівельне підприємство, стан ресурсів, загрози, захист, захищеність, забезпечення, інновації, новітній, інвестиції, технологічна революція.

З початком становлення незалежності в Україні почали створюватися приватні підприємства і разом з тим з'явилася необхідність юридичного визначення підприємства і підприємництва. Для врегулювання всіх спірних питань Верховною Радою України були затверджені такі нормативні документи, як Конституція України [1], Господарський кодекс України [2], Цивільний кодекс України [3], які замінили морально застарілі Цивільний кодекс Української РСР, прийнятий у 1963 року, Закони "Про підприємства в СРСР" 1990 року та "Про підприємництво" 1991 року.

Згідно нині чинного Господарського кодексу підприємство — це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку передбаченому цим (Господарським) кодексом та іншими законами.

Окрім позитивних змін, що почалися з процесом становлення незалежності України, цей час характеризується ще й негативними явищами, значна кількість яких відбувалася в економічній сфері. До цих явищ можна віднести тривалий кризовий стан, непослідовність дій у проведенні економічних реформ, загальна неефективність соціально-економічних змін. У зв'язку з усіма цими проблемами з'являється необхідність захисту національної безпеки держави в цілому й економічної безпеки зокрема.

За оцінками українських і зарубіжних вчених, Україна досягла межі майже по всіх показниках соціально-економічного розвитку, визначених світовою практикою як небезпечні з точки зору економічної безпеки суспільства.

Така ситуація виступила каталізатором, яка вимагала прискорення активного дослідження проблем та розвитку вимог, пов'язаних з економічною безпекою суспільства та підприємства. Наслідком активізації процесу стало формування новітніх самостійних наукових напрямів: екосестейту (ecosestate, economic security of state) — економічної безпеки держави (суспільства) та екосекенту (ecoscent, economic security of enterprise) — економічної безпеки підприємства [4].

Серед вітчизняних і закордонних науковців не існує єдиного підходу до визначення поняття "економічна безпека суспільства" та "економічна безпека підприємства". Підходи науковців до визначення поняття "економічна безпека підприємства" наведено у табл. 1.

Більшість авторів сходяться в тому, що економічна безпека підприємства — це певний стан системи господарювання, який, окрім того, ще й спрямований на мобілізацію всіх наявних на підприємстві корпоративних ресурсів з метою захисту його (підприємства) від небажаних впливів у теперішньому та майбутньому часі та найефективнішого використання цих ресурсів. Тобто система здатна самоорганізуватися і самореалізуватися, зберігаючи рівновагу і стійкість при мінімізації загроз.

Не дивлячись на відсутність серед науковців єдності у визначенні поняття, економічної безпеки суспільства та економічної безпеки підприємства методологічні засади у підходах до визначення цих понять єдині (загальні). Ключовим для кожного з цих визначень є поняття захищеності, саме через таку призму всі науковці дивляться й на економічну безпеку, й на економічну безпеку підприємства.

Базуючись на вищевказаних визначеннях та розумінні того, що безпека — це захищеність чогось або когось, можна підсумувати, що серед науковців

країни економічна безпека суспільства трактується як стан захищеності національної економіки кожного суб'єкта (від держави до окремого громадянина) від кризових (проблемних) явищ у її політичних, соціальних, фінансових та інших проявах, спрямований на забезпечення конкурентоспроможності; а економічна безпека підприємства — це стан захищеності підприємства від небажаних впливів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, з максимально ефективним використанням наявних ресурсів (потенціалу підприємства).

Питанням економічної безпеки підприємства з кожним роком цікавляться все більше й більше у всьому світі, у т.ч. і в країнах СНД. Так, за інформацією Українського інституту науково-технічної інформації [19], сайтів Російської державної бібліотеки [20] та Національного наукового порталу Республіки Казахстан [21], в період 2000—2009 років було захищено 20 дисертацій в Україні, 108 в Російській Федерації та 2 в Республіці Казахстан. На рис. 1 наведена динаміка захисту робіт з економічної безпеки підприємства в цих країнах. За даними Грузинського інституту науково-технічної інформації [22], за тематикою "економічна безпека" в Грузії була захищена лише робота у 2004 році з економічної безпеки суспільства в цілому, тому Грузія не включена до динаміки робіт, яка зображена на рис. 1.

У загальній структурі захищених дисертацій (рис. 2) кількість робіт з економічної безпеки підприємства більша в Україні й складає 24 %, тоді як в Російській Федерації цей показник складає 20 %, в той час як в Республіці Казахстан цей відсоток значно нижчий і складає близько 13 %.

Кількість докторських дисертацій з питань економічної безпеки підприємства, які були захищені у вищевказаний період в Україні, в Російській Федерації і в Республіці Казахстан, незначна. Для трьох країн ця кількість складає 5 робіт, з них 3 захищено в Російській Федерації й 2 — в Україні, відповідно в Республіці Казахстан не було захищено жодної докторської з подібної тематики.

Питанням економічної безпеки підприємства будівельної галузі присвячено 6 робіт в Російській Федерації, в Україні та Республіці Казахстан даному питанню до цього часу не присвячувалася належна увага.

Виходячи з наведеного вище, можна зробити висновок, що питання економічної безпеки підприємства є досить актуальним в цілому питання економічної безпеки підприємств будівельної галузі зокрема. Про це свідчить постійне збільшення кількості робіт, які захищаються з цих питань. Відповідно дане питання необхідно вирішувати якомога швидше.

Питанням економічної безпеки підприємства потрібно приділити належну увагу не лише на рівні вузів та їхніх кафедр, а й на рівні держави. Потрібно розробити програми, які були б спрямовані на захист вітчизняних підприємств в цілому та їх економічної безпеки зокрема. Досить важливо, щоб в основу цих програм були покладені останні досягнення науки та техніки, а відповідно обраний інтенсивний шлях розвитку виробництва.

Таблиця 1. Еволюція поняття "економічна безпека підприємства"

Визначення	Автор	Рік
1	2	3
Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для забезпечення стабільного функціонування підприємства тепер і в майбутньому [5]	Олейников С.	1997
Захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, котрі не позначаються негативно на його діяльності [6]	Ковальов Д., Сухорукова Т.	1998
Такий стан даного суб'єкта господарювання, за якого життєво важливі компоненти структури та діяльності підприємства характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін [7]	Клейнер Г.	1998
Міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства [8; 9; 10]	Козаченко Г., Пономарьов В., Ляшенко В., Сенчагов В.	1998, 2000, 2003
Такий стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку; здатність швидко усунути та запобігти багатоваріантним внутрішнім та зовнішнім негативним впливам (наслідкам) [11]	Покропівний С.	2000
Стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу, за якого діючі та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі [12]	Кірієнко А.	2000
Стан захищеності життєво важливих економічних інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх джерел небезпеки, який формується адміністрацією та персоналом шляхом реалізації системи заходів правового, організаційного і інженерно-технічного характеру [13]	Колосов А.	2001
Стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору його стійкості (самовивживання) та розвитку в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз, дій непередбачуваних та складно прогнозованих факторів [14]	Дубецька С.	2001
Характеристика системи, що самоорганізовується й самореалізується, стан, за якого економічні параметри дозволяють зберегти головні її властивості: рівновагу і стійкість при мінімізації загроз [15]	Подлужна Н.	2001
Стан ефективного використання ресурсів та наявних ринкових можливостей, що дозволяє підприємству уникнути внутрішніх і зовнішніх загроз і забезпечує йому стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [13; 16]	Колосов А., Кузенко Т.	2001, 2004
Такий стан суб'єкта господарювання, за якого він за найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від суттєвих небезпек та загроз або інших непередбачуваних обставин та в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарського ризику [17]	Грунин О., Грунин С.	2002
Наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням [18]	Блокурров В.	2005

Література:

- Конституція України. — К., 1996.
- Господарський кодекс України. — К., 2003.
- Цивільний кодекс України. — К., 2003.
- Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. — К., 1994; <http://econbez.narod.ru/1security/1books/4.htm#hist>
- Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. — М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1997. — 288 с.
- Ковалев Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства // Економіка України. — 1998. — № 10. — С. 48—51
- Стратегия бизнеса: Справочник / Айвазян С.А., Балкина О.Я., Бостина Т.А. и др.; под ред. Г.Б. Клейнера. — М.: КОНСЭКО, 1998. — 331 с.
- Экономическая безопасность: Производство — Финансы — Банки / Под ред. В.К. Сенчагова. — М.: ЗАО "Финстатинформ", 1998.
- Пономарьов В.П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки; автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.06.01/ Східноукраїнський державний університет. — Луганськ, 2000.
- Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. — К.: Лібра, 2003.
- Економіка підприємства: підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропівного. — Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2000.
- Кірієнко А.В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.06.01/ КНЕУ. — К., 2000.
- Экономическая безопасность хозяйственных систем / Под общей ред. А.В. Колосова. — М.: изд-во РАГС, 2001. — 446 с.
- Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України // Недержавна служба безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: Збірник матеріалів наук.-практ. онф. — К.: Вид-во Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003.
- Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.06.01/ НАН України; Інститут економіки промисловості. — Донецьк, 2003. — 20 с.
- Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.06.01/ Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. — К., 2004. — 24 с.
- О. Грунин, С. Грунин. Экономическая безопасность организации. — СПб.: Питер, 2002. — 160 с.
- Белокурров В.В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия: <http://www.safetyfactor.ru>
- www.uintei.kiev.ua — Сайт Українського інституту науково-технічної та економічної інформації.
- <http://www.rsl.ru> — Сайт Російської державної бібліотеки.
- <http://www.nauka.kz> — Сайт Національного наукового порталу Республіки Казахстан.
- <http://www.tech.org.ge> — Сайт Грузинського інституту науково-технічної інформації.

Стаття надійшла до редакції 30.06.2010 р.

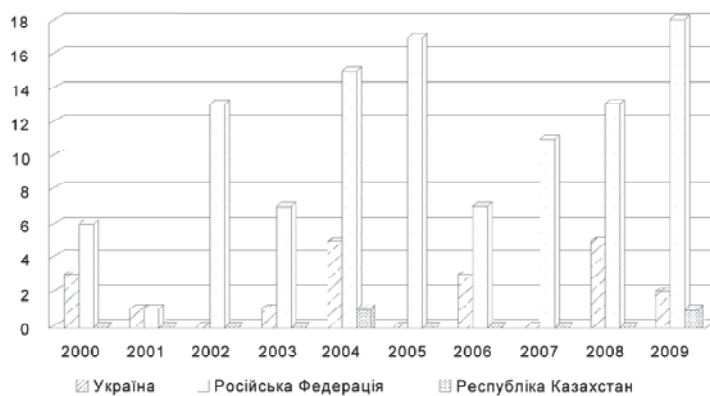

Рис. 1. Динаміка захисту робіт з економічної безпеки підприємства в Україні, Російській Федерації та Республіці Казахстан у період 2000—2009 років

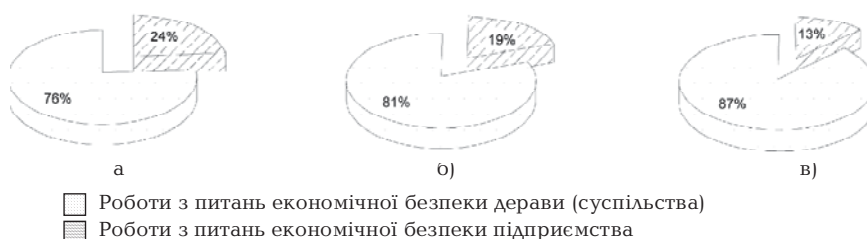

Рис. 2. Структура захищених робіт з питань економічної безпеки підприємства в Україні (а), Російській Федерації (б) та Республіці Казахстан (в)